

Koncepcia výučby sociológie práva na Právnickej fakulte UPJŠ v Košiciach

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

V súvislosti s rozvíjajúcimi sa procesmi demokratizácie spoločnosti po roku 1989 vyvstal dopyt po sociologicko-právnych poznatkoch. Mnohí autori vo svojich článkoch celkom odôvodnene predpokladali zaradenie, resp. rozšírenie výučby sociológie práva na všetkých právnických fakultách vtedy ešte spoločného štátu¹. Modelovanie profilu absolventa práva bolo ovplyvnené požiadavkou jeho širšieho „humanitného profilu“.

Konkrétne potreby spoločenskej praxe za posledných pätnásť rokov potvrdili správnosť týchto predpokladov. Profesionálny a humánny prístup právnika, žiadaný a očakávaný v akomkoľvek pracovnom zaradení po absolvovaní štúdia, je dotváraný práve poznaním spoločenskej reality, determinovanej okruhom spoločenských vzťahov a sociálnych situácií, v ktorých právo pôsobí. Iným typom výzvy pre budúcich právnikov je nárast a kryštalizácia nových sociálnych problémov, ktoré so sebou priniesla transformácia spoločnosti (prehlbenie sociálnych nerovností, sociálnej marginalizácie, nárast dlhodobej nezamestnanosti, deviačnych správanií jednotlivcov v podobe drogových závislostí, rozličných nových foriem kriminality a pod.). Rovnako je potrebná sústavná analýza občianskej spoločnosti a jej premien (vrátane zmien právnych), následkom čoho je nevyhnutné reflektovať vo výučbe právnikov požiadavku „sociálnych zručností s cieľom úspešne sa adaptovať na dané spoločenské podmienky...“²

Na Právnickej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach sa predmet *sociológia práva* vyučuje v druhom ročníku denného štúdia i štúdia popri zamestnaní v následnosti na absolvovanie postupovej skúšky z teórie štátu a práva. V študijnom pláne je tento predmet zaradený doposiaľ ako povinný, zahŕňajúci zápočet a skúšku vykonávanú ústnou formou. Výučba predmetu trvá jeden semester a obsahovo je členená na dve časti – *základy sociológie pre právnikov* (všeobecná časť) a vlastnú *sociológiu práva* (špeciálna časť). K hlavným častiam výučby *základov sociológie pre právnikov* patrí osvojenie si sociologickej teórie (histórie sociologického myslenia, najvýznamnejších smerov súčasnej sociológie a niektorých vybraných sociologických pojmov a kategórií – sociálne normy, sociálne vzťahy, sociálna komunikácia, sociálna interakcia, sociálna percepcia, sociálna pozícia a rola, sociálna štruktúra, sociálna stratifikácia, sociálna mobilita, sociálne procesy a iné.) Druhá časť všeobecnej sociológie tvorí sociologická empiria (charakteristika a druhy výskumov, predmet sociologického výskumu, metódy, procedúry a techniky sociologického výskumu i jeho priebeh, sociometria a jej výskumné techniky a napokon vývoj empirických sociálnych výskumov tak v Európe, ako aj v USA). Sociológia práva zahŕňa vývoj sociologicko-právnych teórií, kapitolu o podstate práva ako prostriedku komunikácie (právna komunikácia a spôsoby právnej komunikácie, právne informácie, právna komunikácia v sociálnych skupinách či základné problémy právnej komunikácie), motivačné pôsobenie práva (proces právnej motivácie, charakteristiku právnych postojov všeobecne, pozitívne i negatívne postoje k právu), sociálnu deviaciu a právo (charakteristiku sociálnej deviacie, jej klasifikáciu, prvky a vybrané druhy negatívneho deviačného správania) a napokon spoločenskú efektívnosť práva (pojem a kritériá efektívnosti právnej normy, predpoklady efektívnosti pri tvorbe právnej normy a predpoklady efektívnosti realizácie právnej normy). V obsahovom členení výučby nadviazala katedra teórie štátu a práva na „brnenský model výučby“, čo dokumentuje dlhoročnú spoluprácu so sesterskou katedrou Právnickej fakulty MU v Brne, ktorej členovia spolupôsobili pri profilovaní predmetu i ako spoluautori učebných pomôcok. Spolupráca s uvedenou katedrou v oblasti výmeny pedagogických skúseností z výučby sociológie práva i v oblasti vedeckej spolupráce pretrváva dodnes (Miloš Večeřa, Martina Urbanová, Karin Brzobohatá a ďalší).

Pre výučbu časti predmetu *základy sociológie pre právnikov* sa v súčasnosti používa učebná pomôcka Margity Čeplikovej s identickým názvom (edičné stredisko UPJŠ, 2003, 98 s.). Pre výučbu časti *sociológia práva* sa používajú doposiaľ staršie skriptá kolektívu autorov Hungr, P. – Urbanová, M. – Dobrovičová, G. – Smaus, G.: *Sociológia práva* (Košice, 1994). V budúcnosti je plánované i v tejto časti predmetu vydanie nového vysokoškolského učebného textu.

Skúsenosti z výučby sociológie práva na Právnickej fakulte UPJŠ v Košiciach ukazujú, že študenti považujú sociologické a sociologicko-právne poznatky za potrebné pre celkovú profiláciu absolventa práva a s obsahom i formou výučby tohto predmetu vyjadrujú spokojnosť.³ Po zavedení kreditového štúdia sa predpokladá, že *sociológia práva* bude povinne voliteľným predmetom. Táto skutočnosť odôvodňuje nádej, že si uvedený predmet budú vyberať do svojho študijného programu predovšetkým tí, ktorí o jeho štúdium budú javiť presvedčený záujem.

Margita Čepliková

¹ Porovnaj: Váľková, H.: *Sociologie práva a perspektivy jejího rozvoje*. In: *Právnik*, roč. 128, Praha 1989, č. 11-12, s. 1067.

² Laiťerová, E.: *Výučba sociológie pre sociológov a nesociológov. Aktuálne podnety a ich vplyv na obsah, metodiku a ciele pedagogického procesu*. In: *Sociológia*, roč. 31, Bratislava 1999, č. 5, s. 520.

³ Uvedenú skutočnosť potvrdil i prieskum týkajúci sa spokojnosti s výučbou predmetu *sociológia práva*, realizovaný formou anonymného dotazníka vyučujúcou predmetu v školskom roku 2003-2004.